

TANULMÁNYOK

Bajmócy Péter

A szuburbanizáció két évtizede Magyarországon

A szuburbanizáció az 1990-es évtized és a 2000-es évek legnagyobb volumenű társadalmi térfolyamata volt Magyarországon. Ugyanakkor a 2000-es évtized közepétől visszaesés mutatkozott a szuburbanizáció dinamikáját tekintve először a vidéki nagyvárosok, majd Budapest környékén is. Az eltelt két évtized lehetőséget nyújt egyfajta összegzésre, időbeli és térbeli trendek meghatározására. A tanulmány második felében a települési szint alatti szuburbanizációs folyamatok néhány jellemzője került a vizsgálat középpontjába.

Kulcsszavak: urbanizáció, szuburbanizáció
Jel-Kód: R12

Bevezetés

Az elmúlt évtizedek hazai urbanizációs folyamatai jól ismertek. 1990 előtt az urbanizáció (első szakasza) határozta meg a migrációs folyamatokat: a városok népessége nőtt, a falvaké csökkent (Enyedi 1988, Beluszky 1999). Kezdetben a legnagyobb városaink népessége növekedett leggyorsabban, majd a közép- és kisvárosok is jelentős migrációs nyereségre tettek szert. A falvak esetében a településméret alapvető jelentőségű volt a migrációs veszteséget tekintve, minél kisebb népességű volt egy falu, népességének annál nagyobb részét veszítette el. A forgalmi helyzet valamelyest árnyalta ezt a hatást: a főutak, vagy a nagyobb városok közelében lévő falvak népességszáma kevésbé fogyott. Mindössze néhány speciális szerepkörű község népessége nem fogyott (kiemelt idegenforgalmi adottságú helyek, ipari- és bányászfalvak, országos mezőgazdasági központok). Az elvándorlás következtében a falvak demográfiai helyzete megváltozott, népességük elöregedett, legtöbbszörre az 1970-es, 1980-as években már a természetes fogyás volt jellemző.

1990 után a természetes fogyás a városok zömét is elérte, a korábbi migrációs trendek pedig alapvetően átalakultak. Az urbanizáció – amely az 1980-as évtizedre már alaposan veszített lendületéből – megállt. A nagy- és középvárosok népessége folyamatosan csökkenni kezdett. A csökkenés elsődleges oka a szuburbanizáció volt. Először Budapest környékén, majd a nagyvárosok és néhány középváros környékén is növekedni kezdett a falvak népessége, elsősorban a nagyvárosból kiköltözők miatt. A szuburbanizáció irodalma is elég széleskörű már Magyarországon, az okok is többé-kevésbé ismertek (Bajmócy 2000, 2002, 2006, Dövényi–Kovács 1999, Hardi 2002, Kókai 2006, 2012, Szebényi 2006, Timár 1999, Timár–Váradi 2000, Tóth 2011). A szuburbanizáció klasszikus esete szerint ugyanakkor a nagyvárosi tereken kívüli területek népessége továbbra is fogy a szuburbanizáció szakaszában. Magyarországon az 1990-es évtizedben a vidéki terek népessége ugyan fogyott, de a fogyás mértéke nem haladta meg a teljes népesség fogyását. A vidéki terek népességének alakulását számos tényező befolyásolta. Egyes vidéki térségekben a természetes szaporodás lényegesen kedvezőbb a városi tereknél. Különösen az 1990-es évtized első felében számos nagyvárosi költözött vissza vidékre, elsősorban a nagyvárosi megélhetés nehézségei miatt, különösen az ország legszegényebb térségeibe (Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén, stb.). A nagyvárosok körüli dinamizált terek gyakran túlnyúltak minden határon, néhány távolabbi falut is dinamizálva. Emellett egyes klasszikus rurális térségek felértékelődtek, különösen azok, amelyek idegenforgalmilag is jelentősek (Balaton-felvidék, Órség), s bevándorlási célterületekké váltak. Az 1990-es éveket és a 2000-es évtized első felét tehát a fogyó népességű közép- és nagyvárosok, dinamikusan növekvő szuburbán terek és stagnáló kisvárosok, rurális terek

jellemezték. 2004-2006 környékén azonban néhány ezen trendek közül megváltozott. A nagyvárosok újra növelték népességüket, miközben a vidéki terek népességszáma számottevő csökkenésbe kezdett. A szuburbán folyamatok ugyanakkor tovább tartanak, Budapest környékén csak kismértékben vesztek dinamikájukból, az ország többi nagyvárosa körül azonban a szuburbanizáció lelassult, esetenként megállt (Bajmócy–Dudás 2008). Végül 2010-re a Budapest környéki szuburbanizáció is jelentősen lelassult.

A szuburbanizáción jelen esetben a városi népesség és tevékenységek dekoncentrációját értjük, ami átfogó részét képezi az urbanizációs folyamatnak. Dekoncentráció abban az értelemben, hogy a népesség, a termelő és nem termelő tevékenységek egy része, a tőke, a beruházások a városi központok helyett inkább a környéki településekre koncentrálnak (Timár 1999). Ugyanakkor dekoncentráció abban az értelemben is, hogy a népesség és/vagy tevékenységeinek (termelés, szolgáltatások igénybe vétele rekreációs tevékenység) egy része ténylegesen ki is települ a városból annak közvetlen környékére.

A szuburbán folyamatok trendjei Magyarországon

Az egyes településtípusok népességszám-változási trendjeinek bemutatására egy általunk korábban kidolgozott beosztást alkalmaztunk (Bajmócy–Dudás 2008), mely esetében a funkcionális városokat Beluszky P. beosztása alapján osztottuk négy kategóriára, a többi települést pedig saját korábbi vizsgálatunk alapján két szuburbán, egy turisztikai és egy vidéki területre. Az 1990 előtti urbanizációs trendek során a városok, a Budapest körüli agglomerációs gyűrű, valamint a legfőbb turisztikai területek esetében figyelhető meg népességkoncentráció, miközben a vidéki területek jelentős népességet vesztek.

1990 és 2001 között Budapest népességaránya gyorsan, a közép- és nagyvárosoké lassan fogyott, miközben a Budapest és a vidéki nagyvárosok körüli szuburbán zónák népességaránya jelentősen növekedett. Emellett azonban a kisvárosok és a vidéki területek népességaránya is nőtt kisebb arányban (*1. táblázat*).

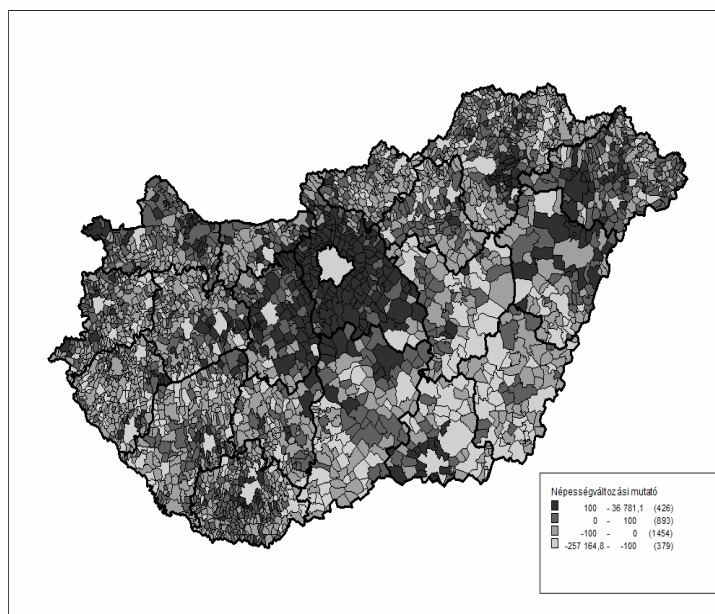
1. táblázat: Az egyes településtípusok részaránya Magyarország össznépességéből 1949-2011 között (%)

	Budapest	Nagyváros	Középváros	Kisváros	Budapest szuburbia	Nagyvárosok szuburbijája	Turisztikai terület	Vidéki terület	Összesen
1949	17,28	11,05	8,93	10,23	6,13	5,08	2,02	39,29	100
1960	17,88	12,49	9,79	10,10	6,41	4,99	1,99	36,35	100
1970	19,39	15,05	10,45	9,76	7,26	4,77	2,06	31,27	100
1980	19,23	17,38	11,32	10,13	7,81	4,53	2,08	27,52	100
1990	19,44	18,40	11,40	10,35	7,92	4,68	2,17	25,64	100
2001	17,27	18,30	11,27	10,53	9,31	5,26	2,25	25,82	100
2006	16,85	18,11	11,09	10,37	10,27	5,56	2,31	25,44	100
2011	17,36	18,45	10,87	10,00	11,18	5,64	2,34	24,15	100

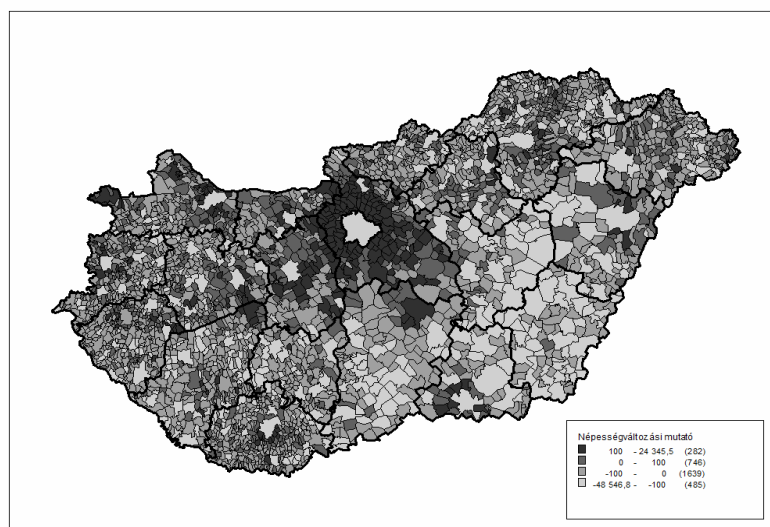
Forrás: KSH adatai alapján saját számítás.

A 20. század utolsó évtizedében a legtöbb nagyvárosunk népessége fogyott, miközben körülöttük számos településből álló növekvő szuburbán gyűrű alakult ki. A legjelentősebb a Budapest körüli dinamikus gyűrű, mely összeér a Székesfehérvár, Dunaujváros, Tatabánya, Kecskemét és Szolnok körüli dinamikus területtel. A Délkelet-Alföld, a Nyugat- és Dél-Dunántúl településeinek jelentős része ugyanakkor veszített népességéből (*1. ábra*). A szuburbán zónákon kívül növekvő népességű térségeket találhatunk a nyugati határ közelében Mosonmagyaróvár és Szentgotthárd környékén, Keszthely-Hévíz térségében és Kiskunhalas környékén is. A legjelentősebbek ugyanakkor az ország északkeleti térségében lévő,

népességüket növelő területek (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye nyugati fele, Miskolc tágabb környéke, a Bódva- és Hernád-völgy, a Cserhát egyes területei, a Mátraalja és a Bükkalja). E települések népességének növekedését is elsősorban a migráció okozta, ám e migránsok a városok elszegényedett, munkanélkülivé vált társadalmi csoportjaiból kerültek ki, gyakran oda visszaköltözve, ahonnan néhány éve, évtizede elköltöztek.

1. ábra: Magyarország településeinek népességszám változási mutatója 1990-2001 között
 Forrás: KSH adatai alapján saját számítás.

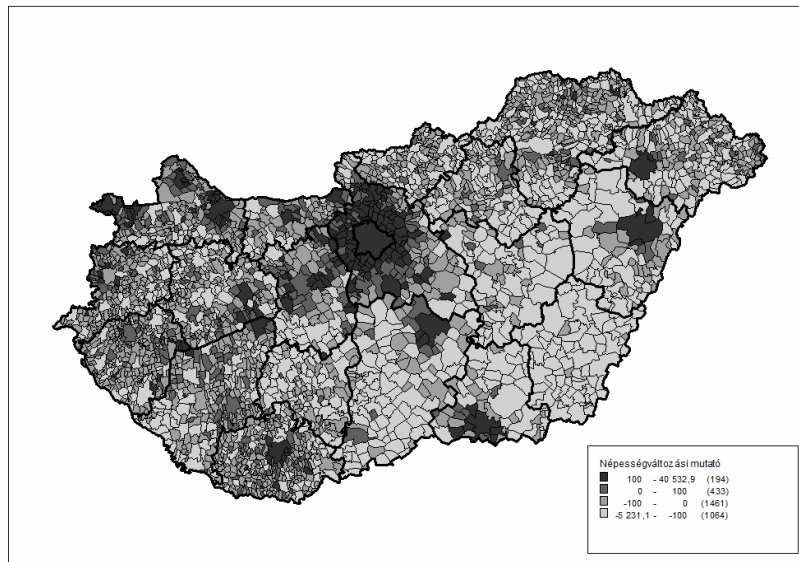

2. ábra: Magyarország településeinek népességszám változása 2001-2006 között
 Forrás: KSH adatai alapján saját számítás.

2001 és 2006 között a népességszám változás területi képe keveset változott, a korábban még növekvő népességű néhány nagyváros lakosság száma is fogyásnak indult, ugyanakkor az északkeleti rurális, növekvő népességű terület jelentősen zsugorodott, mindössze a Hernád-

völgyre és Szabolcs középső részeire terjedt ki. Egyes nagyvárosok agglomerációjának peremén már inkább fogyó népességű települések jelentek meg, ugyanakkor a közvetlen városkörnyéki falvak népességdinamikája változatlanul magas (2. ábra).

2006-2011 közöttre jelentős változások álltak be az ország településeinek népességszám változási trendjeiben. Amíg 1990-2001 között 1319, 2001-2006 között pedig 1028 településnek nőtt a népességszáma, addig 2006-2011 között mindössze 627-nek. A népességüket jelentősen növelő települések száma komolyan csökkent (1990-2001: 426, 2001-2006: 282, 2006-2011: 194). A népességüket gyors ütemben vesztő települések száma ugyanakkor csaknem háromszorosára nőtt 1990-2001 és 2006-2011 között. A szuburbán zónák összezsugorodtak, egyes városaink (Békéscsaba, Szolnok, Salgótarján, Szekszárd) esetében eltűntek. Igen látványos a Budapest környéki növekvő zóna összezsugorodása Fejér megye középső területein, illetve Dabas-Cegléd-Nagykátai térségében. Néhány vidékies jellegű, korábban növekvő népességű településekből álló zóna eltűnt, így Szentgotthárd környéke, a Bükk- és Mátraalja, Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg növekvő népességű területei. Nem szuburbán jellegű növekvő zóna csak a Fertő-tó, a Velencei-tó és Hévíz környékén maradt, valamint néhány más település a Balaton tágabb környezetében. Ezzel szemben nagyvárosaink zöme (Budapest, Szeged, Debrecen, Pécs, Győr, Nyíregyháza, Székesfehérvár, stb.) népességszáma újra növekedésnek indult a kialakuló reurbanizáció következtében (3. ábra).

3. ábra: Magyarország településeinek népességszám változása 2006-2011 között

Forrás: KSH adatai alapján saját számítás.

Bár az elmúlt tíz év legfontosabb térfolyamatának a szuburbanizáció tekinthető, a szuburbán zónák területe folyamatosan, gyorsuló ütemben zsugorodik (Budapesti agglomeráció déli, keleti zónája, vidéki nagyvárosaink zöme), kivételt talán csak Győr és Sopron szuburbán zónája jelent. A periférikus területek növekvő népességszámú településeinek szintén megcsappant a száma, ma csak néhány ilyen településről beszélhetünk Szatmárban, a Cserhátban és a Közép-Tiszavidéken, elsősorban roma többségű területeken. A nagyvárosaink népessége ugyanakkor a bő egy évtizedes fogyás után újra növekedésnek indult. Napjainkban a szuburbanizáció, a dezurbanizációs folyamatok (Balaton-felvidék, Fertő-tó, Velencei-tó, Hévíz környéke, Kőszegi-hegység, Budapesti agglomeráció peremei) és az újraurbanizáció egyszerre határozzák meg településeink népességszám változási trendjeit. Az egyes településtípusokat

tekintve Budapest és a nagyvárosok újra egyre nagyobb népességet koncentrálnak évről-évre, a Budapesti Agglomeráció népességnövekedési üteme lelassult, a vidéki városok szuburbiai pedig megállt. Eközben a vidéki terek népességszámának régóta nem tapasztalt gyors fogyását tapasztalhatjuk.

A teljes szuburbán zónák népességszámát tekintve a Budapest körüli szuburbia népességszám-változási trendjeiben alig van változás 1990-2001, 2001-2006 és 2006-2011 között, ám az éves adatokat vizsgálva a növekedés mértéke 2010-ben már jóval kisebb, mint korábban. Ezzel szemben a vidéki szuburbán terek népességnövekedési üteme hasonló 1990-2001 és 2001-2006 között, igaz elmarad a Budapest környékén tapasztalható ütemtől. 2006-2011 közöttre ugyanakkor a népességszám növekmény lényegében elfogyott, a két időpont közötti mérsékelt növekmény inkább stagnálásként értelmezhető. A korábbi, éves szinten mintegy 5.000 fős növekedés 2005-től kezdve évi 2-3.000-re csökkent, majd 2008-tól kezdve leállt, 2010-ben pedig a vidéki nagyvárosok teljes szuburbán zónájának népessége már mintegy 2.000 fővel fogyott. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy ne lennének továbbra is dinamikus növekvő települések a vidéki nagyvárosok szuburbán zónáiban, de ezek népességének növekményét már meghaladja a többi, korábban szintén dinamikus település népességvesztesége (2. táblázat).

2. táblázat: Budapest és a vidéki nagyvárosok szuburbán zónáinak népességszáma, 1980-2011 között

	Budapest szuburbia	Vidék szuburbia	Szuburbia
1980	836834	485145	1321979
1990	822132	485827	1307959
2001	950889	537492	1488381
2002	966115	543067	1509182
2003	981654	548772	1530426
2004	1001320	553895	1555215
2005	1022308	558261	1580569
2006	1035173	559941	1595114
2007	1054820	562967	1617787
2008	1073906	564876	1638782
2009	1092628	565150	1657778
2010	1108604	565594	1674198
2011	1116434	563573	1680007
NV1990-2001	15,2	9,8	13,2
NV2001-2006	17,7	8,4	14,3
NV2006-2011	15,7	1,3	10,6

(NV=népességszám-változás)

Forrás: KSH adatai alapján saját számítás.

A korábban jelzett módszer alapján lehatárolt szuburbán térségekben összesen mintegy 550 település található Magyarországon, mintegy 180 Budapest, 375 pedig a vidéki városok környékén. Már 1980-1989 között is mintegy harmaduk népességszám növekedéssel rendelkezett, kissé nagyobb arányban a vidéki nagyvárosok környékén. Ehhez képest 1990-re már jelentősen nőtt a dinamikus települések köre, elérte a zóna településeinek 60%-át. Továbbra is megmaradt a vidéki szuburbán terek előnye, Budapest környékén a települések közül kevesebb, mint felének nőtt a népessége ekkor. 1990-1993 között hasonló arányokat találunk, de Budapest környékén is már a települések, több mint a fele produkált népességnövekedést. Az 1994-es év az ideiglenes lakcímváltozások újrabejelentési kötelezettsége miatt nem mérhető, de 1995-től kezdve belépünk a szuburbanizáció virágkorába. A széles értelemben vett szuburbán zónák településeinek 72%-a növelte népességét, Budapest környékén ez az érték csaknem elérte a 80%-ot. 1995-1999 között hasonló számokkal találkozunk. A 2000-2002 közötti időszak a

növekvő lélekszámú szuburbán településeket tekintve a szuburbanizáció legviharosabb időszaka Magyarországon, a szuburbán zóna településeinek 76-77%-a népességnövekedéssel rendelkezett, Budapest környékén 2000-ben ez az arány meghaladta a 90%-ot. 2002-ben a Budapest környéki szuburbán zóna településeinek 83, a vidéki nagyvárosok esetében 72%-ának nőtt a népessége, azonban ettől kezdve a főváros és a vidéki városok környéke más utat jár be. A vidéki térségekben folyamatosan csökken a növekvő települések aránya (2006-ban már csak 55%), Budapest környékén azonban továbbra is teljes területre kiterjed a szuburbanizáció, 2006-ban a növekvő települések aránya még mindig 82%. A növekvő népességű szuburbán zóna összezsugorodása Budapest környékén, lassan, 2007-ben kezdődik, miközben a vidéki nagyvárosok környékén a folyamat már előrehaladott és továbbra is gyors. 2009-ben Budapest környékén a települések 70, a vidéki szuburbán terekben 45%-a növelte csak a népességét, 2010-re pedig a számok 55 és 39%-ra zuhantak. Miközben tehát a Budapest környéki szuburbán zónának is megindult az összezsugorodása, s ezzel a szuburbanizáció mértékének csökkenése is, addig a vidéki szuburbán terekben ma mindössze annyi településnek nő csak a népességszáma, mint az 1980-as évtizedben, a szuburbanizáció megindulása előtt (3. táblázat).

3. táblázat: Növekvő népességszámú települések száma Budapest és a nagyvárosok szuburbán zónáiban

	Összes	1980-1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Budapesti szuburbia	184	39	81	86	95	102	137	147	133	145	146	148
Vidéki szuburbia	375	127	222	191	205	208	320	253	246	234	228	230
Szuburbia	559	166	303	277	300	310	457	400	379	379	374	378
		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Budapesti szuburbia		168	156	153	148	160	136	150	129	140	128	102
Vidéki szuburbia		260	272	270	250	243	207	215	207	174	167	146
Szuburbia		428	428	423	398	403	343	365	336	314	295	248

Forrás: KSH adatai alapján saját számítás.

A nagyvárosok oldaláról tekintve e folyamatra, az adatok jól összeesengenek az eddigiekkel és egymással is. Az 1980-as évtized a tömeges urbanizáció szakaszának végét jelenti. Azok közül a nagy- és középvárosok közül, amelyek számottevő szuburbán zónával rendelkeznek, a legtöbbnek nőtt a népessége, egyeseknek (Veszprém, Zalaegerszeg, Debrecen, Kecskemét, Nyíregyháza, Siófok) igen gyorsan. Népeségfogyást az erőteljes természetes fogyással rendelkező Budapesten kívül csak a kialakuló válságtérségek nagyvárosai (Miskolc, Tatabánya, Dunaújváros, Kaposvár) mutattak. Az 1990-es évtizedre jelentősen megváltozott a helyzet. A legtöbb vizsgált nagy-és középváros népességszáma fogyásnak indult, egyeseké igen gyorsan (Budapest, Miskolc, Pécs, Eger, Dunaújváros, Kazincbarcika, Tiszaújváros), miközben szuburbán zónáik népessége növekedett. 1990-2001 között csak néhány nagyvárosunk rendelkezett jelentősebb (Kecskemét, Nyíregyháza, Siófok), vagy minimális (Győr, Mosonmagyaróvár, Zalaegerszeg, Keszthely) népességgyarapodással. Miközben 1980-1990 között a vizsgált nagyvárosok 75%-ának nőtt a népessége, addig 1990-2001 között 71%-ának csökkent. A 2000-es évek első felére az 1990-es évek trendjei csak erősödtek. Ekkor mindössze négy vizsgált városnak (Kecskemét, Sopron, Mosonmagyaróvár, Siófok) nőtt a népessége, s a trendek a fogyó népességű nagyvárosok esetében az egyetlen Kaposvár kivételével kedvezőtlenebbek, mint az 1990-es években. A vizsgált városok felének népességfogyása jelentős (évi 5 ezreléket meghaladó) mértékű volt ekkor. A trendekben azonban újra jelentős

fordulat állt be a 2000-es évtized második felében. A vizsgált nagyvárosok 63%-ának újra nőni kezdett a népessége, néhány esetben (Szeged, Kecskemét, Veszprém, Sopron, Mosonmagyaróvár) a növekedés mértéke igen nagy. Jelentősebb fogyással csak Miskolc, Szolnok, Dunaújváros, Szekszárd, valamint Kazincbarcika és Tiszaújváros rendelkezik napjainkban. A 2000-es évtized második felének népességszám-változási trendjei csak két középváros (Kazincbarcika és Siófok) esetében nem kedvezőbbek, mint a 2000-es évek első felének adatai, a többi 22 vizsgált közép- és nagyváros, köztük az összes vizsgált megyeszékhely esetében javuló trendekről beszélhetünk (4. táblázat).

4. táblázat: A számottevő szuburbán zónával rendelkező városaink népességszám változásának néhány adatai 1980-2011 között

	Nép 1980	Nép 1990	Nép 2001	Nép 2006	Nép 2011	NV 8090	NV 9001	NV 0106	NV 0611
Budapest	2059347	201677	176353	169810	1 733	-2,1	-11,4	-7,4	4,2
Debrecen	198195	212235	208016	204083	208 016	7,1	-1,8	-3,8	3,9
Szeged	164437	169930	165754	163259	170 285	3,3	-2,2	-3,0	8,6
Miskolc	208103	196442	185578	174416	168 075	-5,6	-5,0	-12,0	-7,3
Pécs	169134	170039	161179	156116	157 721	0,5	-4,7	-6,3	2,1
Győr	124130	129331	130101	128279	131 267	4,2	0,5	-2,8	4,7
Nyíregyháza	108235	114152	117516	115954	117 852	5,5	2,7	-2,7	3,3
Kecskemét	96828	102516	107686	108835	113 275	5,9	4,6	2,1	8,2
Székesfehérvár	103571	108958	104921	101299	101 943	5,2	-3,4	-6,9	1,3
Szombathely	82851	85617	82476	79926	79 590	3,3	-3,3	-6,2	-0,8
Szolnok	75362	78328	77646	75772	74 544	3,9	-0,8	-4,8	-3,2
Tatabánya	75971	74277	72776	70636	70 164	-2,2	-1,8	-5,9	-1,3
Kaposvár	72377	71788	68255	67697	67 979	-0,8	-4,5	-1,6	0,8
Veszprém	57249	63867	62087	61218	64 339	11,6	-2,5	-2,8	10,2
Zalaegerszeg	56108	62212	62366	61814	61 970	10,9	0,2	-1,8	0,5
Sopron	54836	55083	55059	56869	60 755	0,5	0,0	6,6	13,7
Eger	61273	61892	58270	56274	56 530	1,0	-5,3	-6,9	0,9
Dunaújváros	60736	59028	54030	50804	48 104	-2,8	-7,7	-11,9	-10,6
Szekszárd	34648	36857	36059	34344	33 720	6,4	-2,0	-9,5	-3,6
Mosonmagyaróvár	29728	30079	30452	31071	32 493	1,2	1,1	4,1	9,2
Kazincbarcika	35552	35692	33452	31252	28 909	0,4	-5,7	-13,2	-15,0
Siófok	20125	22627	23336	23971	24 347	12,4	2,8	5,4	3,1
Keszthely	21736	22234	22379	21367	21 047	2,3	0,6	-9,0	-3,0
Tiszaújváros	18677	18685	17630	17024	16 510	0,0	-5,1	-6,9	-6,0

Forrás: KSH adatai alapján saját számítás.

Szuburbán folyamatok településrészi szinten

A 2011-es népszámlálás külterületi adatbázisa lehetővé teszi, hogy nem csak a közigazgatásilag önálló településekre, hanem a települések központi és egyéb belterületeire és külterületeikre is meghatározzuk a népességszám növekedés mértékét. Számos tanulmány felhívja a figyelmet arra, hogy a szuburbanizáció a nagyvárosok környékén lévő falvak mellett a nagyvárosok néhány egyéb belterületét is átalakítja, sőt a külterületek is elkönnyvelhetnek hasonló népességnövekedést. Mindennek meghatározására mintegy 20.000 település(rész) népességszám-változását vizsgáltuk meg 1990-2011 között, külön kezelve a legalább 25 fős növekedést mutató településeket. Mintegy 4500 településrész esetében volt tapasztalható népességnövekedés 1990-2011 között, e települések össznövekménye 562.817 fő volt. A növekmény zöme a gyorsan növekvő

településekre jut, s a szuburbanizáció kitüntetett szerepét az is jelzi, hogy az össznövekmény 53%-a Budapest, 33,5%-a pedig a vidéki nagyvárosok szuburbán térségeire jut. Bármely más okból növekvő települések összesen is csak a népességnövekmény 13-14%-át adják (5. táblázat). Az egyéb, gyorsan növekvő települések népességnövekményének legnagyobb részét a roma és szegény területek (17912 fő), az idegenforgalmi terek (12735), valamint a Nyugat-Magyarországon lévő nem szuburbán térségek (8923) adják.

5. táblázat: Az 1990-2011 között növekvő népességű településrészek néhány adata

	Növekmény	Település	Átlagos növekmény	Növekmény aránya (%)
Budapest szuburbia	296412	473	627	52,7
Vidéki városok szuburbái	188333	816	231	33,5
Egyéb gyorsan növekvők	60495	439	138	10,7
25fő alatti növekedésűek	17577	2778	6	3,1
Összesen	562817	4506	125	

Forrás: KSH adatai alapján saját számítás

A település(részek) közigazgatási jogállását tekintve a szuburbán jellegű népességnövekedés 2/3-a jut a nagyváros környéki falvak, kisvárosok központi belterületeire, a nagyvárosok egyéb belterületei, külterületei, valamint a szomszédos települések egyéb belterületei és külterületei is 7-9%-át adják a szuburbán népességnövekménynek. Ugyanakkor jelentős eltérést tapasztalhatunk a Budapest környéki és a vidéki nagyvárosaink közelében lévő szuburbán terek esetében. Budapest térségében a szuburbán népességnövekedés zöme (80%) a települések központi belterületén csapódik le, a vidéki városoknál ez az arány csak 45%, a városhatáron belül a szuburbán jellegű népességnövekedés 44%-a marad, nagyjából fele-fele arányban egyéb belterületeken és külterületeken. Összességében a vidéki nagyvárosok térségeiben a szuburbán jellegű népességnövekedés 26%-a egyéb belterületeken, 29%-a külterületeken realizálódott 1990-2011 között (6. táblázat).

6. táblázat: Az 1990-2011 között növekvő népességű szuburbán jellegű településrészek megoszlása közigazgatási jelleg szerint

	Össz-növekmény	MásKBT (%)	Saját EBT (%)	MásEBT (%)	Saját KT (%)	Más KT (%)
Szuburbia	484745	66,4	9,2	8,5	9,0	6,9
Budapest	296412	80,1	0,3	12,0	1,3	6,2
Vidék szuburbia	188333	44,9	23,1	3,0	21,0	8,0

(KBT: központi belterület, EBT: egyéb belterület, KT: külterület)

Forrás: KSH adatai alapján saját számítás.

Miközben a vidéki nagyvárosok térségében a városkörnyéki növekvő népességű települések népességnövekménye jelentősen visszaesett a 21. század első évtizedére az 1990-es évekhez képest, addig Budapest esetében alig volt változás. A vidéki nagyvárosok térségében épp a két legnagyobb számban növekvő településtípus, a városkörnyéki települések központi belterületei és a nagyvárosok egyéb belterületei esetében volt a legnagyobb a visszaesés, a külterületre költözés ugyanakkor mindenhol, minden viszonylatban erősödött (7. táblázat).

7. táblázat: Az 1990-2011 között növekvő népességű szuburbán jellegű településrészek néhány adata közigazgatási jelleg és évtizedek szerint

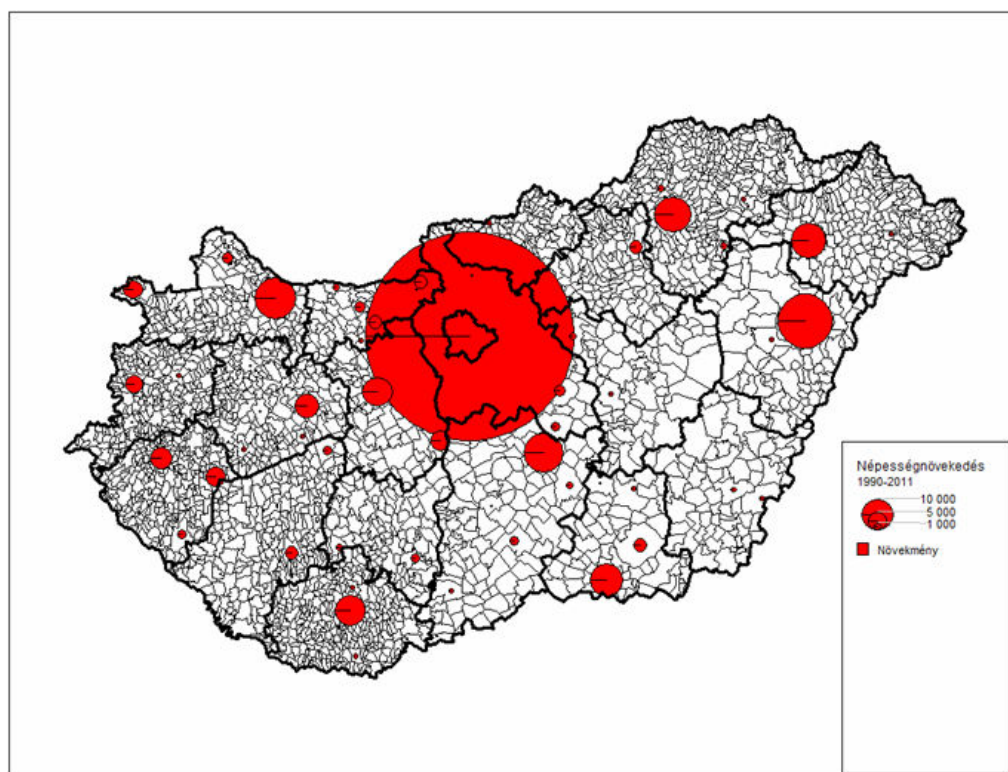
1990-2001		Összesen	MásKBT	SajátEBT	MásEBT	SajátKT	MásKT
		Összesen	256592	182705	31800	11596	16588

	Vidék	111166	57825	30992	2650	13756	5943
	Budapest	145426	124880	808	8946	2832	7960
	Vidék (%)	43,3	31,6	97,5	22,9	82,9	42,7
	Budapest (%)	56,7	68,4	2,5	77,1	17,1	57,3
2001-2011	Összesen	228223	139353	12736	29473	27007	19654
	Vidék	77237	26713	12532	2942	25885	9165
	Budapest	150986	112640	204	26531	1122	10489
	Vidék (%)	33,8	19,2	98,4	10,0	95,8	46,6
	Budapest (%)	66,2	80,8	1,6	90,0	4,2	53,4

(KBT: központi belterület, EBT: egyéb belterület, KT: külterület)

Forrás: KSH adatai alapján saját számítás

Az egyéb belterületek és külterületek adatait is figyelembe véve, mintegy hatvan városunk körül figyelhetők meg népesség-dekoncentrációs folyamatok. Jóval több esetben, mint ha csak a közigazgatásilag önálló településeket vizsgáljuk (4. ábra).

4. ábra: A szuburbán jellegű települések népességnövekménye 1990-2011 között az egyes közép- és nagyvárosok körül

Forrás: KSH adatai alapján saját számítás.

A szuburbanizáció léptéke ugyanakkor Budapest mellett csak a nagyobb városaink környékén jelentős, a többi esetben néhány település(rész) pár száz fős növekedéséről beszélhetünk 1990-2011 között. Miközben a dunántúli és az Észak-magyarországi városok esetében a központi belterületekre való kiköltözés a domináns, addig a központi nagyváros egyéb belterületeinek növekménye Debrecen, Győr, Kecskemét, Miskolc, Nyíregyháza, Szeged vagy Sopron esetében meghatározó, a saját külterületekre való kiköltözés pedig Debrecen, Kecskemét,

Nyíregyháza (tanyák, kiskertek), Miskolc (kiskertek), Zalaegerszeg és Kaposvár (szőlőhegyek) környékén fontos (8. táblázat).

8. táblázat. Az 1990-2011 között növekvő népességű szuburbán jellegű településrészek néhány adata városkörnyékek szerint

	Össznövekmény	MásKBT (%)	SajátEBT (%)	MásEBT (%)	SajátKT (%)	MásKT (%)
Szuburbia	484745	66,4	9,2	8,5	9,0	6,9
Budapest szuburbia	296412	80,1	0,3	12,0	1,3	6,2
Vidék szuburbia	188333	44,9	23,1	3,0	21,0	8,0
Debrecen	28361	28,9	17,4	4,2	29,7	19,9
Győr	17475	63,3	25,9	3,1	7,1	0,6
Kecskemét	15798	19,1	31,1	3,1	38,1	8,7
Miskolc	14378	40,0	26,2	2,7	28,0	3,1
Nyíregyháza	12698	14,3	61,7	0,5	16,8	6,7
Szeged	11700	53,9	27,3	0,0	3,0	15,9
Pécs	10763	72,9	3,8	0,6	8,4	14,2
Székesfehérvár	9556	84,0	4,0	3,7	1,0	7,3
Veszprém	6864	71,4	23,5	0,5	1,9	2,7
Zalaegerszeg	5931	24,1	27,6	0,6	47,7	0,0
Dunaújváros	5295	67,3	0,0	22,1	0,0	10,6
Keszthely	5072	87,6	6,9	0,6	0,7	4,2
Sopron	4432	45,7	42,7	5,2	6,4	0,0
Szombathely	3695	87,4	11,1	0,0	1,5	0,0
Tatabánya	2859	40,2	4,0	5,6	21,7	28,6
Esztergom	2596	4,5	78,6	3,1	13,9	0,0
Eger	2268	95,6	0,0	0,0	4,4	0,0
Kaposvár	2162	52,8	0,0	1,3	30,7	15,2
Hódmezővásárhely	2010	3,5	1,4	0,0	92,3	2,8

(KBT: központi belterület, EBT: egyéb belterület, KT: külterület)

Forrás: KSH adatai alapján saját számítás

A nem központi belterületre irányuló szuburbanizáció jelentőségét az is mutatja, hogy a vidéki nagyvárosaink körül legnagyobb mértékben népességüket növelő települések között több a nem önálló, mint az önálló, a lista élén egyéb belterületek (Józsa, Ménfőcsanak, Oros, Miskolctapolca, Nyírszőlős) és külterületek is (Biczó István kert, Sámsonikert, Bayk András kert) szerepelnek (9. táblázat).

9. táblázat: A leggyorsabban növekvő vidéki település(rész)ek népességnövekménye 1990-2011 között

Nr	Település	Település2	Jogállás	NV1990-2011	Város
1	Debrecen	Józsa	Egyéb belterület	3 651	Debrecen
2	Debrecen	Biczó István-kert	Külterület	3 437	Debrecen
3	Győr	Ménfőcsanak	Egyéb belterület	2 898	Győr
4	Kozármisleny	Központi belterület	Központi belterület	2 868	Pécs
5	Nyíregyháza	Oros	Egyéb belterület	2 733	Nyíregyháza
6	Miskolc	Miskolctapolca	Egyéb belterület	2 628	Miskolc
7	Hajdúsámson	Sámsonikert	Külterület	2 627	Debrecen
8	Győrújbarát	Központi belterület	Központi belterület	2 549	Győr
9	Debrecen	Bayk András-kert	Külterület	2 396	Debrecen
10	Nyíregyháza	Nyírszőlős	Egyéb belterület	2 222	Nyíregyháza

11	Hajdúsámson	Központi belterület	Központi belterület	2 009	Debrecen
12	Bocskai kert	Központi belterület	Központi belterület	1 688	Debrecen
13	Hajmáskér	Központi belterület	Központi belterület	1 654	Veszprém
14	Nyíregyháza	Sóstóhegy	Egyéb belterület	1 637	Nyíregyháza
15	Miskolc	Lükővölgy	Külterület	1 570	Miskolc

(NV: népességszám-változás)

Forrás: KSH adatai alapján saját számítás

A szuburbanizáció erősségét és trendjeit tekintve a hazai közép-és nagyvárosok számos típusba oszthatók. Az 1990-es és a 2000-es évek városkörnyéki népességszám változásait vizsgálva végig erős, egyenletes szuburbanizáció Budapest, Debrecen, Kecskemét, Pécs, Székesfehérvár és Zalaegerszeg környékén tapasztalható. Végig erős, de a második évtizedre még tovább erősödő szuburbanizáció Győr és Keszthely környékén volt. Ugyanakkor végig erős, de gyengülő szuburbanizációt tapasztalhatunk Miskolc, Nyíregyháza és Szeged térségében. Még nagyobb a gyengülés, így korábban erős, majd közepesre mérséklődő szuburbanizáció figyelhető meg Sopron, Veszprém és Dunaújváros esetében.

Végig közepes, egyenletes mértékű szuburbanizáció volt Szombathely, Mosonmagyaróvár, Siófok, Tatabánya, Esztergom és Hódmezővásárhely zónájában, végig közepes, de gyengülő szuburbanizáció pedig Nagykanizsa, Kaposvár és Eger térségében. Gyenge, majd közepesre erősödő szuburbanizáció volt ugyanakkor Komárom, Nagykőrös és Jászberény esetében, mindhárom esetben valamely egyéb belterület vagy külterületek növekménye határozza meg a folyamatokat. Közepes, majd jelentős mértékben, gyengére visszaeső szuburbanizációt tapasztalhatunk Szekszárd, Dombóvár, Tata, Cegléd, Kiskunhalas, Kazincbarcika és Tiszaújváros vidékén, sőt az 1990-es években még közepes szuburbanizáció Békéscsaba és Szolnok térségében meg is szűnt a 2000-es évekre, a szuburbán zónájuk egészét tekintve.

Irodalom

- BAJMÓCY P. (2000): A "vidéki" szuburbanizáció Magyarországon, Pécs példáján. *Tér és Társadalom* 2000/2-3, pp. 323-330.
- BAJMÓCY P. (2002): Szuburbanizációt kiváltó okok a vidéki Magyarországon. Abonyiné-Becsei-Kovács Cs.: *A magyar társadalomföldrajzi kutatás gondolatvilága*. Ypsilon Kiadó, Szeged. 247-255 o.
- BAJMÓCY P. (2006): A hazai szuburbanizációs folyamatok trendjei 2000 után. Csapó Tamás-Kocsis Zsolt: *Agglomerációk és szuburbanizálódás Magyarországon*. Savaria University Press, Szombathely. pp. 112-127.
- BAJMÓCY P. – DUDÁS R. (2008): Új trendek Magyarország népességének belföldi migrációjában. Csapó Tamás – Kocsis Zsolt: *A közép- és nagyvárosok településföldrajza*. Savaria University Press, Szombathely, pp. 208-218
- BELUSZKY P. (1999): *Magyarország településföldrajza*. Általános rész. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest-Pécs.
- DÖVÉNYI Z. - KOVÁCS Z. (1999): A szuburbanizáció térbeni-társadalmi jellemzői Budapest környékén. *Földrajzi Értesítő* 1-2, 33-58 o.
- HARDI T. (2002): Szuburbanizációs jelenségek Győr környékén. *Tér és Társadalom* 2002/3. pp. 57-83.
- HEGEDŰS G. (2011): A lakóparkok földrajzi vizsgálata és településfejlesztési kihívásai Magyarországon. PhD-értekezés, Szegedi Tudományegyetem, Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék, Szeged, 166 o.
- HOSSZÚ SZ. (2010): A dezurbanizáció néhány elméleti kérdése és hazai megjelenési formái. Csapó Tamás – Kocsis Zsolt: *A településföldrajz aktuális kérdései*. Savaria University Press, Szombathely. pp. 216-229.

- KÓKAI S. (2006): Adalékok a nyíregyházi településeggyüttes szuburbanizációs folyamatainak vizsgálatához. Csapó Tamás-Kocsis Zsolt: *Agglomerációk és szuburbanizálódás Magyarországon*. Savaria University Press, Szombathely. pp. 168-183.
- KÓKAI S. (2012): A reurbanizációs tér kisvárosainak jellemzői Északkelet-Magyarországon. *Településföldrajzi Tanulmányok*. 2012/1. pp. 63-75.
- SZEBÉNYI A. (2006): A szuburbanizáció sajátosságainak vizsgálata Pécs környékén. Csapó Tamás-Kocsis Zsolt: *Agglomerációk és szuburbanizálódás Magyarországon*. Savaria University Press, Szombathely. pp. 196-215.
- TIMÁR J. (1999): Elméleti kérdések a szuburbanizációról. *Földrajzi Értesítő* 1-2, pp. 7-31.
- TIMÁR J. – VÁRADI M. M. (2000): A szuburbanizáció egyenlőtlen fejlődése az 1990-es évek Magyarországon. Horváth Gy. – Rechnitzer J.: *Magyarország területi szerkezete és folyamatai az ezredfordulón*. MTA RKK, Pécs, pp. 153-175.
- TÓTH J. (2011): Pécs és a többi magyar város migrációs kapcsolatrendszere (1990-2008). Kókai S.: *Geográfiai folyamatok térben és időben*. Nyíregyházi Főiskola TIK Turizmus és Földrajztudományi Intézete, Nyíregyháza, pp. 455-474.